

67th IFLA Council and General Conference: Libraries and Librarians:

Making a Difference in the Knowledge Age, Boston, Massachusetts, August 16th-25th 2001

Näkökohtia

Päivi Pekkarinen

paivi.pekkarinen@helsinki.fi

Terveystieteiden keskuskirjasto

4. 4. 2002

Kokous tarjosi mahdollisuuden

-Tutustua amerikkalaisen kirjastolaitoksen nykytilaan sekä fyysisenä että virtuaalisena ympäristönä: vierailut Harvardin yliopiston lääketieteelliseen kirjastoon, [Countway Libraryyn](#), [MIT:n - Massachusetts Institute of Technologyn](#) - kirjastoon sekä [Boston Public Libraryyn](#).

-Saada käsitys ajankohtaisista ja keskeisistä kokousteemoista, jotka olivat:

- Johtajuus ja kirjastonhoitajuus tiedonaikakaudella - 'Advancing the leadership role of the librarian in the knowledge age'
- Elinikäinen oppiminen yli aika- ja paikkarakojen - 'Delivering lifelong learning across space and time'
- Informaation ja teknologian hallinta tiedonaikakaudella - 'Managing information and technology in the knowledge age'
- Informaatiopolitiikan kehittäminen - 'Developing information policies in the knowledge age'
- Yhteistyösuhteiden luominen - 'Forging collaborative partnerships'
- Muutoksen aikaan saaminen - 'Making a difference'
- talouden kehitykseen - 'to government and industry in economic development'
- tieteen kehitykseen - 'to researchers and scientists exploring the frontiers of knowledge'
- kulttuurin ja yhteiskunnan kehitykseen - 'to society in social and cultural development'
- kasvatuksen kehitykseen - 'to children and young adults in learning opportunities in quality of life to the public.'

-Tarkastella omien työtehtävieni, tietoaisteistojen hankinnan ja organisoinnin näkökulmasta, joitakin IFLA:n keskeisiä ohjelmia - 'Core Programmes' - ja niiden toimintoihin liittyviä aiheita:

1. Vapaata tiedonsaatavuutta ja ilmaisunvapautta - 'Free Access to Information and Freedom of Expression' [FAIFE](#)

2. Tekijänoikeus- ja aineistojen lisensiointikysymyksiä - 'Copyright and other Legal Matters' [CLM](#)

3. Aineistojen hankintaa ja saatavuutta - 'Universal Availability of Publications' [UAP](#)

4. Bibliografista valvontaa - 'Universal Bibliographic Control and International Marc' [UBCIM](#);

-ja edelleen työtehtäviini liittyvien jaostojen/sektioiden järjestämiä sessiota ja toimintakatsauksia:

3.1. Aineistojen hankinta- ja kokoelmien kehittäminen - '[Acquisition and Collection Development](#)',

Section 14

4.1. Aineistojen organisointi

-'[Division of Bibliographic Control](#)'

-'[Cataloguing](#)', Section 13

-'[Classification and Indexing](#)', Section 29

4.2. Informaatioteknologia - '[Information technology](#)', Section 21

5. Biotieteiden ja lääketieteen kirjastot - '[Health and Biosciences Libraries](#)', Section 28.

1. FAIFE - Tiedon vapaan saatavuuden ja ilmaisunvapauden kysymyksiä

FAIFE on nopeasti kehittynyt projektista pysyväksi IFLAn ohjelmaksi, mikä osoittaa tiedon vapaan ja tasa-arvoisen saatavuuden tärkeyden erityisesti digitaalisessa/elektronisessa ympäristössä. FAIFE-komitea keskusteli ohjelman toimintalinjauksista ja totesi:

Ensiarvoisen tärkeää on, että FAIFE

- keskittyy kirjastojen vapaan tiedonsaannin ongelmiin eikä yleisiin tiedonsaannin kysymyksiin;
- pyrkii kehittämään vapaan tiedonsaannin tietoisuutta, toiminnallista prosessia, pikemminkin kuin filosofista ihannetta;
- pystyy vastaamaan tehokkaasti vapaan tiedonsaannin loukkauksiin;
- perustaa FAIFE-keskusten verkoston;
- pyrkii estämään tiedonsaannin jakautumisen - 'the digital divide'.

FAIFE- sessiossa 'Supporting intellectual freedom through libraries worldwide' (23.8) julkistettiin maailman raportti ja päätettiin, että sitä laajennetaan lisäämällä siihen katsauksia mahdollisimman monessa valtiossa vallitsevasta tiedonsaannin ja ilmaisunvapauden tilasta.

2. CLM - Tekijänoikeus- ja lisensiointikysymyksiä

IFLA:n CLM-ohjelmakomitean tehtävänä on seurata tekijänoikeuskysymyksiä kirjastojen aineistojen hankintojen, elektronisten aineistojen autenttisuusongelmien ja aineistojen lisensiointisopimusten kannalta.

Kansainvälisessä tekijänoikeusdebatissa IFLA edustaa maailman kirjastojen ja niiden käyttäjien etuja. Digitaalinen ympäristö on nostanut uusia tekijänoikeuskysymyksiä ja luonut pyrkimyksen saada aikaan tasapaino -'delicate balance' - oikeudenomistajien oikeuksien ja informaation käyttäjien tarpeiden välillä. Kirjastot alkoivat tiedostaa tämän pyrkimyksen välttämättömyyden [WIPO](#):n - World Intellectual Property Organization - 1996 kokouksen yhteydessä ja kokouksen tuloksena syntyneen WIPO:n tekijänoikeussopimuksen jälkeen.

CLM-komitean merkittäviä saavutuksia on [IFLA:n tekijänoikeuslinjausten uudistaminen, joissa huomioidaan digitaalinen ympäristö](#), sekä [kirjasto- ja tietoaisteistojen lisensiointiperiaatteiden](#) laatiminen. Olennaista näissä periaatteissa on tekijänoikeuksien ja lisensiointisopimusten välinen suhde: kansallinen tekijänoikeuslaki on aina voimakkaampi kuin lisensiointisopimus.

Koska Bostonin konferenssin CLM-sessioiden keskustelun perustana olivat nämä uudistetut tekijänoikeuslinjaukset ja lisensiointiperiaatteet, liitän tähän niiden pääkohdat.

Tekijänoikeuksista

Tasapainoinen tekijänoikeus

Sekä asiakkaiden että kirjoittajien tarpeet huomioidaan. Tavoitteena tasapainoinen tekijänoikeuslaki, joka tukee yhteiskuntaa kokonaisuutena suojaamalla sekä oikeudenomistajien oikeuksia että tutkimusta, koulutusta, oppimista, luovaa toimintaa edistävän aineiston saatavuutta.

Digitaalinen ympäristö

Uusi kommunikaatioteknologia tuo uusia mahdollisuuksia parantaa tiedon saatavuutta, mutta myös tiedon jakautumista yhteiskunnassa erilaisten rajoitteiden mukaan. Jos tulevaisuudessa kaikki digitaalinen tieto on maksullista, kirjastojen mahdollisuus tarjota aineistoja käyttäjilleen pienenee. Säilyttääkseen tasapainon oikeuden omistajien ja kirjaston käyttäjien välillä IFLA on laatinut seuraavat periaatteet.

1. Digitaalinen ei ole erilainen

2. Informaatioresurssien jakaminen

Resurssien jakaminen on tärkeää demokratian, koulutuksen, taloudellisen kasvun sekä terveyden ja hyvinvoinnin kehitykselle.

3. Lainaus

Ei-kaupallinen julkinen lainaus ei perinteisesti kuulu tekijänoikeuslainsäädännön piiriin.

4. Säilytys ja konservointi

Tekijänoikeuslainsäädäntö ei saisi estää kirjastoja käyttämästä uutta teknologiaa hyväksi aineiston säilyttämisessä.

5. Sopimukset ja kopiointia suojelevat järjestelmät

Tekijänoikeussuojan pitäisi rohkaista aineiston käyttöä, ei estää sitä. Lisensiointisopimusten tulee täydentää tekijänoikeuslainsäädäntöä ei korvata sitä.

6. Korvausvelvollisuus ja tekijänoikeuden rikkominen

Vaikka kirjastojen tehtävä välittäjinä on tärkeä, korvausvelvollinen on kuitenkin tekijänoikeuden rikkoja.

Lisensiointiperiaatteista

1. Elektronisen informaation käyttöä kaikkialla maailmassa nykyisin säädellään sopimuksin, lisensein, jotka ilmaisevat tuottajan ja kirjaston ehdot.

-Lisenssit ovat puhtaasti markkinointisopimuksia, jossa informaation tuottaja ja informaation' saatavuuden' ostaja tekevät sopimuksen osa osalta, resurssi resurssilta.

-Käyttäjän oikeudet määritellään lisenssin ehdoissa. Niitä ei hallitse tekijänoikeuslainsäädäntö samassa määrin kuin 'kiinteitä' tai traditionaalisia informaation muotoja.

-Yleensä kirjastot tarjoavat aineistot kustantajien tai tuottajien palvelimilta, pikemminkin kuin kirjaston omilta. Kuitenkin elektronisten aineistojen arkistointi ja pitkäaikaissäilytys ovat tehtäviä, joissa kirjastojen rooli pitäisi täsmentää. Vaikka aineiston lisensiointi / lisenssi ei voi ratkaista tätä kysymystä, se tunnustaa ne ja ilmaisee joukon velvoitteita ja odotuksia sopijaosapuolten kesken.

2. IFLA suhtautuu myönteisesti lisenssialueeseen, vaikka keskeiset kysymykset jäävät ratkaisematta. IFLA rohkaisee kaiken tyyppisiä kirjastoja neuvottelemaan lisenseistä konsortioina. Edelleen IFLA tähdentää, että kirjastot tarvitsevat 'tasapainoisia' kansallisia tekijänoikeuslakeja, jotka eivät tunnusta ainoastaan oikeuden omistajien tarpeita vaan myös julkisen informaation saatavuuden, esimerkiksi koulutukseen ja tutkimukseen.

Lisensioinnin keskusteluryhmän sessio (19.8.) käsitteli näitä kysymyksiä ja keskittyi erityisesti vaikeisiin lisensiointineuvotteluihin, joita esittelivät Arnold Hirshon, NELINET, USA, Alicia Wise, DNER Programs, JISC, UK. Lisäksi Barbara Aronson, WHO Library and Information Network for Knowledge, Geneve, esitti puheenvuoron kehitysmaiden ja Keski- ja Itä- Euroopan maiden (CEE) mahdollisuuksista käydä lisensiointineuvotteluja sekä perusteita saada digitoidut/elektroniset tietovarannot näiden maiden käyttöön vähäisin kustannuksin ([CELIP](#) - Central and Eastern European Licensing Information Platform ; [HINRA](#) - Health InterNetwork Access Research Initiative).

Yksityisyydestä

Digitaalinen ympäristö on tuonut mahdollisuuden kopioida tietoja ja siten myös mahdollisuuden lukijoiden yksityisyyden vahingoittamiseen.

CLM-komitean sessiossa (19.8) yhtenä teemana oli yksityisyys digitaalisessa ympäristössä 'Privacy in the digital enviroment'. Sue Brown, Chair of the UK Copyright Indexing Group, käsitteli esityksessään 'Privacy and information technology or what a give away! ' EU:n tietosuojalainsäädännön ja kesäkuussa 2001 voimaan tulleen tekijänoikeuslainsäädännön seurauksia ja vaikutuksia kirjastoihin ja niiden palveluihin ja tähdensi informaatioteknologian mahdollisuuksia vapaaseen tiedon saatavuuteen, mutta kirjastojen vastuuta ja velvoitteita yksityisyyden suojaan liittyvissä ongelmissa.

3. UAP - Aineistojen hankinta- ja saatavuuskysymyksiä

3.1. [Aineistojen hankinta- ja kokoelmien kehittämiskysymyksiä](#)

Hankinta- ja kokoelmien kehittämisryhmän organisoima sessio 'Electronic collections: evaluating their ongoing need and utility for library users' kosketteli ajankohtaisia aiheita. Elhanan Adler, Israel Center for Digital Information Services - MALMAD, Jerusalem, Israel, esityksessään 'Evaluating digital resources in an academic consortium - from theory to practice' totesi luotettavien käyttötilastojen välttämättömyyden kehitettäessä uusia digitaalisia palveluita, arvioitaessa tilauskantaa ja sen kustannuksia; ongelmana on eri tietoresurssien tuottajien käyttötilastotietojen moninaisuus ja erot, huolimatta ICOLC:in - [International Coalition for Library Consortia](#) - suosituksista.

Thomas J. Sanville, Executive Director, OhioLINK, Columbus, USA, esityksessään 'Use of electronic journals in OhioLINK's Electronic Journal Center' eritteli kolmen vuoden konsortiokokemuksia ja perusteli elektronisten lehtien laajoja konsortiohankintoja - ne ovat 20-70% edullisempia kuin yksittäin hankitut - uuden budjetoitumalla kehittämistä sekä arvioi aineiston valinnan kriteereiden muuttuvan, koska asiakkaiden informaation käyttö laajasta valikoimasta muokkaa mahdollisesti erilaisen käyttäytymismallin, eikä kirjaston tarvitsekaan niin tarkkaan tietää käyttäjien tarpeita; on tapahtumassa informaation käytön evoluutio: kirjastojen oltava sen tukijoita pikemminkin kuin portinvartijoita.

Blazej Feret, Technical University of Lodz Library, Lodz, Poland, esityksessään 'eIFL- electronic information for libraries - a global initiative of the Soros Foundation network' kuvasi Soros verkoston ja OSI (Open Society Instituten) yhteisprojektia, jonka tarkoituksena taata Keski- ja Itä-Euroopan maiden sekä kehitysmaiden tiedeyhteisöjen pääsy elektronisiin aineistoihin; edelleen OSI:n informaatiostrategiaan viitaten Blazej Feret kuvasi eIFL:n periaatteita seuraavasti:

- Digitaalisen informaation marginaalikustannus on nolla, joten tarvittavat laitteet (infrastrukturi) voidaan globaalisti ajatellen myydä vähäiseen hintaan
- eIFL kuvaa tulevaisuutta, joka mahdollistaa itä-itä-etelä-etelä, etelä-itä -suuntaisen sisällön virtauksen tavoitteena paikallinen sisällön luonti
- Tuleva eIFL tehtävä on johtaa, tukea ja motivoida monikansallista kirjastoyhteistyötä muutostilassa olevien kansojen kesken - kohti monimaista/monikansallista kirjastokonsortiota.

Hankinta- ja kokoelmien kehittämisryhmän viimeaikainen tärkeä tehtävä on ollut kokoelmien kehittämisohjeiden laadinta '[Guidelines for a Collection Development Policy Using the Conspectus model](#)'. Tämä malli on tarpeeksi joustava, jotta siihen voidaan sisällyttää mahdolliset aineiston valinnan kriteereiden muutosten vaikutukset.

4. UBCIM - Bibliografisen valvonnan ja tiedon organisoinnin kysymyksiä

4.1. Aineistojen organisoinnin kysymyksiä

Bibliografisen jaoston sessiossa 'Open session for bibliographic control' (20.8.) raportoitiin jaoston ja sen sektioiden toiminnasta:

- Marie-France Plassard, UBCIM Programme Director, esitteli pääraportin 'IFLA Core Activity for Universal Marc - review of activities 2000-2001'. Keskeistä toiminnassa on ollut UNIMARC-formaatin ja ISBD-kuvailustandardien uudistaminen - erityisen ajankohtaisena [elektronisten](#)

[aineistojen kuvaustandardi](#) - sekä funktionaalisten luettelointisääntöjen - [Functional Requirements for Bibliographic Records](#) - arviointi.

- Maria Witt, Secretary of the Cataloguing Section, esitteli luettelointiryhmän toimintaraportin, jossa keskeisenä oli auktoriteettitietojen ohjeita koskeva julkaisu GARR- 'Guidelines for authority records and references'.

- IA C. MacIlwaine, University College, London, esitteli luokitus- ja indeksointiryhmän toimintaraportin, jossa keskeistä oli monikielisen tesauksen laadintaohjeiden uusiminen.

Bibliografiasessiossa 'Bibliography: indispensable or redundant' (21.8)

- Michael Gorman, Library Services, California State University, Fresno, USA, asetti esityksessään Biblioliographic control of chaos : an agenda for national bibliographic services' kysymyksen, voidaanko elektronisia dokumentteja lainkaan valvoa bibliografisesti, koska ne muuttuvat nopeasti tai häviävät kokonaan. Hänen vastauksensa laajassa kontekstissa on 'ei': organisaatio, valvonta, autenttisuus ovat ominaisuuksia, joita ei elektronisilla dokumenteilla ole; tärkeää on arvioida, mitkä dokumentit kannattaa organisoida ja säilyttää digitaalisessa/elektronisessa ympäristössä.

Luettelointisessiossa 'Positioning cataloguing for the future' (22.8.)

- Patrick le Boeuf, Bibliothèque nationale de France, Paris, esityksessään 'The impact of the FRBR model on the future revisions of ISBDs: a challenge for IFLA Section on Cataloguing ', loi katsauksen luetteloinnin funktionaalisiin vaatimuksiin ja funktionaalisen luettelointimallin herättämään kritiikkiin sekä mallin vaikutukseen bibliografisiin kuvailustandardeihin Web-ympäristössä: kirjastojen, arkistojen, museoiden aineistojen tallennus- ja hakutiedot voidaan mallintaa varsin yhteneväisesti. Web-ympäristössä näihin kaikkiin aineistoihin liittyvillä 'ala-aineistoilla', esim. kirjan kirjoittajalla ja esipuheen kirjoittajalla pitäisi voida olla yhtäläinen 'status'; tiedon löytyvyyden kannalta tämä on olennaista, teknologiselta kannalta tämä on mahdollista.

- Françoise Bourdon, Bibliothèque nationale de France, Paris, esityksessään 'Functional requirements and numbering authority records - FRANAR : up to what extent authority control can be supported by techniques?' selvitti tietoteknisiä ratkaisuja auktoriteettitiedostojen luomisessa ja ylläpitämisessä, jota Barbara Tillett, Intergrated Library Systems Program Office, Washington, DC, USA, jatkoi visiossaan 'Virtual international authority file.

4.2. Informaatioteknologian kysymyksiä

Monikielisyys, kirjainmerkkien koodaus, eri ja kirjoitusjärjestelmien asettamat erityisvaatimukset olivat aiheena Carol Petersin, Istituto di Elaborazione della Informazione, CNR, Pisa, ja Paraic Sheridanin MNIS-TextWise Labs Syracuse, New York, esitelmässä 'Multilingual access for information systems'. He totesivat, että informaatioteknologia antaa jatkuvasti uusia mahdollisuuksia tuottaa tietoa verkkoon, luoda 'verkotettuja' kokoelmia, hankkia tietoa noista kokoelmista, mutta samalla asettaa vaatimuksia voida lähestyä noita kokoelmia käyttäjän omalla kielellä. Tämä edellyttää monikielistä lähestymistapaa (MLIA, multilingual information access / CLIR, Cross-language information retrieval) - ja liittyy kompleksiin monitieteiseen alaan, jossa luonnollisen kielen prosessointi ja tiedonhakutekniikat hyödyntävät toisiaan.

5. Biotieteiden ja lääketieteen kirjastot

Biotieteiden ja lääketieteen kirjastojen jaosto järjesti kaksi sessiota: 'Telehealth: Information Technology Advancing World Health' (22.8.) ja 'Consumer Health Information : a comprehensive Web-based resource and a consumer health center' (23.8.). Edellisessä puhujina olivat merkittävät alan asiantuntijat: Michael Kienzle, National Centre for the Study of Rural Telemedicine, University of Iowa, USA, James McGee, Nuffield Department of Clinical Medicine, University of Oxford, UK, Mary Moore, Associate Programme Coordinator, National Library of Medicine, USA ja Sherrlyne Fuller, Head of Informatics and Health Sciences Library and Information Centre, University of Washington, USA; jälkimmäinen järjestettiin Beth Israel Hospital Medical Centerissä. Molemmat sessiot loivat varsin laajoja näkymiä tulevaan, mutta käsittelivät myös varsin sensitiivisiä kysymyksiä: terveyden ekviteettiä ja käyttäjää koskevan tiedon yksityisyyden suojaamista.

Biotieteiden ja lääketieteen kirjastojen komitean kokouksissa 18.8. ja 24.8. hyväksyttiin uusi nimiehdotus:

[Section of Health and Biosciences Libraries](#). Katsottiin, että tämä nimi kuvaa paremmin ja laajemmin tämän kirjastoryhmän tehtäviä ja toimintaa.

-Lopuksi

Katsauksessaan 'Humanizing the information revolution' Library of Congressin kirjastonhoitaja James Billington selosti teknologian mahdollisuuksia tuoda tieto - kulttuuri - kaikkien saataville, mutta tähdensi kirjan, kirjaston, kirjastonhoitajan välittämän inhimillisen ulottuvuuden - teknologian vastapoolin - tärkeyttä tuon mahdollisuuden toteutumisessa.

[67th IFLA Council and General Conference](#)

[IFLA](#)